

THE WRITER'S QUEST FOR IDENTITY:
THE MULTIFOLD DIMENSIONS OF HERMAN MELVILLE'S
MOBY-DICK
– Rezumat –

Eclipsa de interes pentru formă a provocat, așa cum se întâmplă adesea în schimbările de paradigmă, o trecere de la centrul atenției la alte aspecte sau nivele ale obiectului de studiu; în acest caz eforturile cercetătorilor au fost polarizate, ca urmare a unei mișcări oscilante, în jurul direcției și, pe scurt, a interpretării textelor literare. Această orientare a fost amplificată de predominarea unor modele teoretico-literare foarte diverse, variind de la semiotică și pragmatică la poetica imaginarului și, bineînțeles, hermeneutica. Aceste curente, într-o măsură mai mare sau mai mică, se deplasează în sfera abordărilor comunicative și se adresează receptorului.

Noțiunea de text a fost îmbogățită recent de pe poziții sau de către curente focusate pe Receptarea textelor – fenomenul lecturii și interpretării – bine-inspirate în domenii ale cunoașterii sau alte discipline, cum ar fi literatura universală. Dintre primele, merită să subliniem acele orientări reprezentate mai ales de Georg Steiner și Umberto Eco. În al doilea rând, ne referim la curentele înregistrate preponderant și în unele cazuri prezente în mod manifest în cadrul gândirii filozofice (Paul Ricoeur) ca alternative la absența zgomotoasă a unei discipline oficial responsabilă pentru interpretarea textelor literare și pentru stabilirea regulilor care trebuie respectate pentru a asigura validitatea procedurii. Evident, este vorba de hermeneutică.

Dezvoltarea teoriei literare este paralelă cu dezvoltarea hermeneuticii filozofice moderne care începe de la Schleiermacher și continuă până în prezent cu Dilthey, Heidegger, Gadamer and Paul Ricoeur, printre alții. Această proximitate, și obiceiul adânc înrădăcinat al gândirii filozofice de a se ocupa de reflecția asupra marilor întrebări care afectează domeniul studiilor estetice-literare sunt fără îndoială responsabile de interesul tot mai sporit al filozofiei pentru a interveni în dezbateri care, în principiu, ar fi exclusiv de competența teoreticienilor literaturii. Marginalizarea sensului în contextul curentelor structuraliste (și justificarea sa din motive predominant metodologice), relativismul extrem – dacă nu chiar negarea acestuia, cel puțin în termeni factuali – de către școlile post-structuraliste și, desigur, ponderea tradiției hermeneutice a determinat gânditorii menționați mai sus să postuleze o schimbare radicală de direcție în

reflectarea teoreticilor literaturii cu privire la noțiunea centrală de text și, pe scurt, la concepția rolului artei în relația sa cu lumea.

Melville, Ismael și Ahab ne spun că pentru a învăța trebuie să acceptăm naufragii. Cititorul care scrie acest text încearcă să-i întâmpine. În primul rând, salută naufragiul unui „eu”, al acestei creaturi cu unul și același chip care navighează în generalități vagi. Ulterior, el încearcă să accepte naufragiul formelor de reprezentare care l-au legat fals pe un chei de certitudini universale și l-au făcut ostăteac între zidurile unei subiectivități închise în sine. Lecțiile învățate sunt dezvoltate în intersecția experiențelor unui cititor care „se scufundă” într-o lucrare literară și o folosește ca pe un instrument de rezistență la propria sa limbă. Din această scufundare, el iese cu ochii roșii de efort. Un cititor care, încurcat în mrejele literaturii, citit și scris, se bazează pe gândirea lui Melville pentru a înțelege o experiență și de a o transforma în învățare. Acest text oferă credință, adună și dă sens acestei experiențe de învățare.

Mitul Americii – căutarea noului pământ al făgăduinței, și visul pionierilor pentru un nou Eden – este alcătuit din circumstanțele colonizării și moștenirea puritană, o idee cheie a civilizației americane. La nivel literar, ele au constituit (din secolul al XIX-lea) un punct de referință prin care scriitorii se confruntă cu realitatea. Ea explică preponderența romanului american (mai ales în secolul al XX-lea) a genului *romance* – un gen literar care, sub o formă aparent fantastică și moralizatoare, constituie de fapt o poziție simbolică față de mitul Americii. *Moby Dick* nu face excepție de la această regulă, iar capodopera lui Melville poate fi interpretată din acest punct de vedere, fiind înțeles că aceasta este doar o dimensiune a acestei lucrări versatile.

Deja, cu mult înainte de începerea războiului civil care a pus capăt mitului Americii ca cea mai bună speranță a omenirii, Melville a pus la îndoială și a observat disparitatea care exista între principiile și acțiunile propovăduite. Astfel, în primele sale lucrări, *Taipee* (1846) și *Omoo* (1847), el acuză modul de tratament impus indigenilor polinezieni de către lumea civilizată, inclusiv America; în romanul său alegoric, *Tuesday* (1849), el descrie violența din Templul Libertății, sclavia și portretizează iadul de aur al căutătorilor de aur ca pe un coșmar. Descrieri

violente ale realității americane apar și în cele două romane despre viața marinarilor: *Redburn* (1849) și *White-Jacket* (1859).

În scrierile care preced *Moby Dick*, Melville oscilează între realitatea pe care o percepe și o descoperă în mod constant și adevărurile eterne și imuabile ale mitologiei naționale convenționale. În capodopera lui simbolică, el pune la îndoială toate aceste adevăruri acceptate și neagă faptul că el acceptă ezitant mitul. În timp ce Walt Whitman, în ediția din 1855 a volumului *Leaves of Grass*, afirmă și proiectează în viitor mitul Americii într-un act profund de credință, deoarece știa prea bine din experiența sa personală ca politician și reporter faptele sordide ale realității americane, Melville –văzuse încă din 1851 că mitul se sfărâmasese.

În 1851, romanul lui Herman Melville, *Moby-Dick; or, The Whale* a fost publicat mai întâi la Londra, de Richard Bentley, apoi la New York, de Harper & Brothers, Publishers. În 1998, Dr. Ihsân 'Abbās a publicat prima traducere a romanului în Arabă: Herman Melville, موبى ديك [Mūbi Dīk], în Damascus, la editura *Al Mada Publishing Company F.K.A.* Acestea sunt faptele nude care acoperă peste un secol și jumătate de exegeze – mai ales în Occident și, destul de surprinzător, în lumea arabă.

Diferența dintre limbi și culturi este evidentă, iar faptul că aceasta reprezintă o provocare pentru translator este incontestabilă. Dar traducătorul trebuie să se oprească în fața primului obstacol pe care îl găsește și să-i spună: „Oare nu-l pot depăși?” Apoi, trebuie să se oprească în fața primului termen ciudat cu care se confruntă și să spună: „Oare nu-l pot traduce?” Trebuie să se oprească în fața unei scrieri minunate și să-și spună: „Să redau acestei minunăție?” Trebuie el oare să se bazeze pe argumentul absenței reciprocității și a diferitelor culturi pentru a evita sarcina traducerii? Marele traducător este capabil să transmită orice text în limba sa maternă, cu îndemânare și conduită bună, dacă este înarmat cu arma puternică a limbii sale materne. Traducătorii arabi au dobândit un limbaj bogat și flexibil. Este o mare care poate găzdui intrusul, dar are nevoie de cineva capabil să-l adapteze inteligent pentru a ne transmite fiecare termen, sau termenul acela pe care alții l-au crezut netransferabil.

Modelul nostru în acest gen este Ihsân 'Abbās, traducătorul celebrului roman *Moby-Dick* de Herman Melville, al cărui roman este unul dintre reperele literaturii mondiale. Provocarea în

traducerea lui *Moby-Dick* este că textul excelează în termeni marini legați de pescuit. În privința culturii arabe, aceasta se raportează la un mediu deșertic care justifică interesul pentru tot ceea ce descrie deșertul, nisipul, frumusețea și alte caracteristici și obiecte ale deșertului. Marea poate ocupa un spațiu lingvistic și cultural mai restrâns. Întrebarea noastră este: Cum a reușit traducătorul lui *Moby-Dick*, dr. Ihsân 'Abbās, să realizeze o mare traducere a romanului criticilor, excelat în arta sa, deoarece nu se specializase în engleză, ci în limba și literatura arabă?

Citind experimentul lui Ihsân 'Abbās, prima lecție pe care o învățăm de la el este: dacă nu găsești un cuvânt, găsește-l, dar expresia „nu pot să traduc” nu se regăsește în dicționarul lui 'Abbās care, în procesul de traducere, obișnuia să recurgă la derivare atunci când nu găsea un echivalent precis. În plus față de provocarea găsirii echivalentului exact, 'Abbās s-a confruntat cu o altă provocare culturală și lingvistică: existența unei disparități marcante între diferitele niveluri ale limbii engleze în dialogurile dintre personaje, prin care scriitorul își propunea să sublinieze mediul și clasa socială a personajului, deoarece unele personaje vorbesc o limbă engleză stricată, pentru a indica faptul că aceștia sunt străini.

De aceea, atunci când a tradus, Ihsân 'Abbās a folosit o limbă arabă „stricată” pentru personajele străine, incluzând expresiile dialectale egiptene, irakiene și sudaneze pentru a arăta diferitele medii ale personajelor și ale straturilor lor sociale. În timp ce unii critici l-au laudat, alții au văzut soluția ca fiind deplasată, nu cea mai bună alegere a traducătorului. Dar, în cele din urmă, nu putem nega marele efort făcut de Ihsân 'Abbās în redarea romanului într-un mod atât de strălucitor încât, chiar dacă soluțiile lui au fost supuse unor critici, în întregul ei, traducerea nu este ușor de realizat în întregul ei. Traducerea în sine este un proces dificil și plin de riscuri, dar traducătorul care o abordează cu tot curajul, promițător și dornic de reușită este un mare traducător. Fără curajul lui 'Abbās și traducerea pe care acesta a făcut-o, *Moby-Dick* ar fi rămas încuiat în propria sa limbă și nu ar fi ajuns niciodată în bibliotecile arabe și la cititorul arab. Iar toate acestea sunt argumente suficiente pentru a ne motiva în încercarea noastră de a înțelege sensul Balenei Albe.

A fost intenția noastră de a aborda romanul lui Melville din poziția specială de cercetător al unui scriitor occidental din perspectiva de musulman arab și de a determina acele elemente din roman

care leagă cele două culturi și subliniază importanța traducerii romanului în arabă ca mijloc de construire a unui transfer cultural durabil în condițiile bine-cunoscute. Culturile engleză și arabă diferă în ceea ce privește abordarea realității: cultura engleză este o cultură a libertății, dar cultura arabă este o cultură beduină, și asta explică dificultățile pentru traducător de a se adresa unui auditoriu care nu are cunoștințe despre mare și secretele ei și pentru care nu reprezintă cântecele marinarilor și poeziile mării altceva decât elemente predominante în cultura engleză, familiaritatea și pasiunea englezilor pentru acest model.

Problema aici este o chestiune de apartenență și existență. De asemenea, este clar că Ihsân Abba a fost mai mult sau mai puțin informat. *Moby-Dick* este o lucrare minunată de literatură mondială, atrăgând cititori de diferite nivele. Unii consideră că este o enciclopedie corectă despre vânătoare de balene, unii îl consideră drept un roman de aventură navală, în timp ce alții au văzut în roman un simbol al suferinței umane profunde și multilaterale. Din altă perspectivă, *Moby-Dick* abordează nu numai conflictul ființei umane cu natura, ci și lupta omului împotriva naturii prin personalitatea lui Ahab, care este propriul său prizonier, încrezător în încercarea sa de a domina universul și de a se stabili ca omolog al Adevărului și un echivalent al Absolutului.

Recurgând la instrumentele literaturii comparate, lingvisticii, hermeneuticii, teoriei *reader-response* și la abordarea contextuală, această teză investighează interesul lui Melville și preocuparea lui pentru problematica existenței și poziția omului în Universul creat. Intenția mea este să ofer o interpretare a romanului din potențialul interpretativ al originalului lui Melville (bazat pe o privire de ansamblu asupra direcțiilor și termenilor principalelor citiri occidentale ale acestui *opus magnum* al lui Melville) și a traducerii romanului realizate de Ihsân 'Abbās (pe baza analizei a alegerilor sale retorice și a impactului lor conotativ/denotativ asupra logicii narațiunii și a coeziunii acesteia).

Comparațiile, la rândul lor, servesc la determinarea principiilor care stau la baza „fuziunii orizonturilor interpretative” între Melville și traducătorii lui occidentali, și între Ihsân 'Abbās și potențialii cititori arabi ai traducerii sale. Într-un astfel de context, pornind de la premisa că atât Ihsân 'Abbās, cât și traducătorii occidentali ai lui Melville sunt cititori empirici ai originalului

Moby-Dick, este posibil să presupunem că în procesul de traducere în arabă, „cititorul model” a fost, deasemenea, „tradus”.

Studiul nostru și-a propus să furnizeze răspunsuri la o serie de întrebări pornite din originalitatea abordării care acoperă decalajele dintre două culturi diferite – cea americană și cea arabă – și două perspective asupra lumii, nu chiar atât de diferite. Astfel, ne-a preocupat modul în care Melville a reușit să facă față discrepanțelor dintre principiile Visului American și acțiunile concrete ale susținătorilor acestuia. Ne-a interesat poziția lui Melville în galeria scriitorilor Excepționalismului American – Edgar Allan Poe, Walt Whitman, Nathaniel Hawthorne, Henry David Thoreau and Ralph Waldo Emerson și măsura în care viziunea apocaliptică din *Moby-Dick* modifică dogmele transcendentaliștilor privitoare la lupta dintre Bine și Rău, și ignorarea de către aceștia a Răului care subminează societatea americană din interior. Am fost preocupați de modul în care traducerea arabă a romanului reflectă logica metanarațiunii Islamului în lumina unui studiu comparativ al potențialului interpretativ al romanului. Printr-o estimare a originalului lui Melville și a traducerii lui Ihsān 'Abbās, am dorit să stabilim relația dintre „cititorul model” și intertextualitate, și între intertextualitate și „cititorul empiric” atunci când traducătorul este considerat „cititor empiric” și creator al „cititorului model.” Ne-am propus să stabilim măsura în care scrierea romanului *Moby-Dick* a fost influențată de limitele doctrinei calviniste cu privire la depravarea înnăscută a omenirii, puterea liberului arbitru, principiul determinismului și limitele cunoașterii și auto-cunoașterii. Totodată, ne-am propus să subliniem cum a reușit Ihsān 'Abbās, traducătorul lui *Moby-Dick*, să demonstreze că limba arabă modernă este capabilă să răspundă la cele mai dificile provocări ale procesului de traducere și să exprime cele mai complexe concepte și idei ale altor culturi. În sfârșit, am vrut să demonstrăm cum poate fi influențat romanul lui Melville în termenii credinței „textuale” sau „suspendarea neîncrederii” în narațiune (și, în mod filosofic, și în metanarațiune), care justifică supraviețuirea lui Ishmael/Ismail ca mesager care supraviețuiește singur pentru a ne spune povestea.

Chiar dacă disertația noastră conține referințe ample la prima traducere a romanului lui Melville în limba arabă, studiul nu se ocupă numai de traducere, și nu aprofundează complexitățile

traducerii lui Ihsān 'Abbās și utilizarea inventivă a limbii arabe de către acesta. Deasemenea, nu am putut acoperi întregul spectru al romanelor maritime scrise de Melville, alegând *Moby-Dick* ca pe o inepuizabilă sursă de inspirație pentru cititori și critici deopotrivă. Deși studiul nostru, unul dintre puținele existente care încearcă să-l analizeze pe Melville dintr-o perspectivă arabă, nu are pretenții la exhaustivitate sau completitudine, acesta speră, totuși, să ofere spațiul pentru alte studii, mult mai detaliate, ale unui „Melville arab”. În același timp, sperăm să acoperim un spațiu gol în înțelegerea occidentală a modului în care cele mai reprezentative opere ale canonului greco-iudeo-creștin funcționează în contextul culturilor organizate de viziunea asupra lumii islamice, codificate simultan și exprimate în limbaj în centrul metanarațiunilor acestora.

Recurgând la instrumentele oferite de literatura comparată, am recurs la abordarea contextuală menită să clarifice multiplele fațete pe care le dezvăluie romanul la o citire atentă. Cuvintele-cheie ale acestui studiu sunt: *Moby-Dick*, Herman Melville, cititor model, cititor empiric, hermeneutică, fuziunea orizonturilor, Islam, iudeo-creștinism, metanarațiuni religioase, Biblia, Qoranul, interpretare, traducere. Este un spectru larg care trimite la posibile interpretări ale simbolurilor creștine și islamice, dar și la hermeneutica textului literar așa cum a fost formulată de Schleiermacher și Gadamer, și la teoria lui Umberto Eco despre fuziunea orizonturilor și scriitorul model și empiric, evidențiind rolul esențial al cititorului în procesul de realizare a sensului. Mergem până acolo încât discutăm romanul în termenii metanarațiunilor Bibliei și Coranului și să identificăm înțelegerea de către Melville drumului sinuos al vieții. Nu în ultimul rând, teza se ocupă de chestiunea traducerii și importanța traducerii culturale care se află în spatele realizării Dr. Ihsān 'Abbas.

În privința structurii, corpusul principal al tezei este precedat de o Introducere urmată de două părți, conținând două și respectiv patru capitole, urmate de Concluzii. În Bibliografie am listat toate titlurile citate în text, cu resursele online listate separat. Toate ilustrațiile aparțin domeniului public.

Introducerea (Introduction) prezintă personalitatea lui Herman Melville și opera lui atât în contextul literaturii americane cât și universale, și subliniază poziția scriitorului față de

transcendentalism, romantism, orientalism, simboluri creștine și existențialism. Voiajul balenierei *Pequod* și al echipajului acesteia este văzut ca un voiaj textual, subliniind măsura în care *Moby-Dick* depășește hotarele realismului și punând accent pe modernitatea romanului care nu poate fi înțeles decât în contextul culturii americane din epoca lui Melville, luând în considerație nu numai preferința publicului larg pentru literatura de călătorie, dar și insistența calvinistă asupra „măreței arte de a spune adevărul.”

PARTEA ÎNTÂI: Înțelegând balena, sau abordarea mitului de către scriitor (PART ONE: *Understanding the Whale or, a Writer's Approach to Myth*) este o abordare contextuală a epocii lui Melville, o estimare a climatului cultural al Americii din secolul al 19-lea și a orientărilor religioase, literare și filozofice care i-au motivat pe scriitorii americani ai timpului, au format creațiile lor literare, și explică înflorirea fără precedent a literaturii americane în anii 1850 și 1860, așa cum se poate vedea în operele lui Edgar Allan Poe și Walt Whitman, Nathaniel Hawthorne și Herman Melville, Henry David Thoreau și Ralph Waldo Emerson.

Viziunea tragică a unui Melville sau Hawthorne dobândește o altă dimensiune pe fondul acestei mentalități americane, acest optimism juvenil al filozofiei transcendente, în moralitatea practică și utilitară a lui Franklin, și folclorul coloniștilor din Vest. Înscriindu-se aparent împotriva acestei mentalități și filozofii a succesului, marii scriitori ai Americii au susținut o viziune matură și realistă asupra stării de lucruri din țara lor, iar Melville a ajuns la o viziune dialectică și fertilă a imaginației lui creatoare. *Moby Dick* are tendința să devină, într-un mod mai mult sau mai puțin pronunțat, propriul său comentariu, sau cel puțin unul dintre multele comentarii posibile, noul Mare Leviathan transformându-se atât în balenă cât și în romanul însuși, înțeles ca o balenă uriașă, purtătoare a numeroase înțelesuri posibile. Dar, spre deosebire de alte scrieri ale timpului dedicate urmării și vânării balenelor, la Melville este esențială urmărirea, confruntarea, lupta și nu doar, într-un mod simplist, victoria asupra unei creaturi marine și mult mai puțin uciderea acesteia. Romanul anticipează într-o anumită măsură proiectul pe care Mallarmé și mișcarea simbolistă l-a denumit „explicarea orfică a lumii” în sensul în care scriitorul nu mai dorește să explice lumea exterioară prin limbă, ci direct, ca limbă, constituită ca o lume autonomă.

Capitolul I, *Exceptionalismul american, politică și literatură* (Chapter One: *American Exceptionalism, Politics, and Literature*) este o incursiune necesară în istoria gândirii filozofice americane. Am luat în considerare în primul rând poziția lui Alexis de Tocqueville care era destul de sceptic în privința capacității americanului de a produce o literatură la fel de reușită ca literatura americană deoarece într-o democrație plăcerile materiale iau locul poeziei. Este o poziție abordată și de scriitorii americani: Washington Irving a recunoscut aceste neajunsuri și necesitatea de a imita modelele europene, Fenimore Cooper a oscilat între Europa și America, în timp ce Emerson însuși a declarat independența literară a Statelor Unite.

Înflorirea fără precedent a literaturii americane în anii 1850 și 1860, așa cum se vede în lucrările lui Edgar Allan Poe și Walt Whitman, Nathaniel Hawthorne și Herman Melville, Henry David Thoreau și Ralph Waldo Emerson – pentru a menționa doar pe cei mai importanți scriitori care au ajuns la deplină maturitate în această perioadă – a fost de a confirma astfel de profeții. Dar marea dezbateră privind direcțiile de dezvoltare și esența literaturii americane a fost aceea de a continua atât în mass-media, cât și în lucrările scriitorilor. Observațiile lui Melville privind societatea americană îl plasează printre criticii cei mai viguroși și îndrăzneți ai unei Americi căreia i-a prezis războiul civil și transformarea într-o putere imperialistă. Dar Melville este preocupat de condiția umană în totalitate și are tendința de a trage concluzii generalizate despre omenire. Am introdus, de asemenea, principiile excepționalismului american dezvoltate de Alexis de Tocqueville care le-a rezumat într-o frază faimoasă: „America este minunată pentru că este bună și dacă America încetează să mai fie bună, ea va înceta să mai fie mare” – o poziție la care Melville însuși a aderat la începutul carierei lui. Capitolul conține, de asemenea, o schiță bio-bibliografică a vieții și a operei lui Melville și îl prezintă pe autorul lui *Moby-Dick* ca pe un scriitor în căutarea identității, care reușește să întruchipeze în întregime noua eră pe care Emerson o numește „vârsta persoanei întâi singular.” Nu în ultimul rând, acest capitol extensiv discută despre viața ulterioară a lui Melville și am ales ca exemplu romanul lui Jay Parini, *The Passages of H.M* (2010) – care privește viața și personalitatea lui Melville din punctul de vedere al soției lui, Lizzie, ale cărui impresii subiective îl arată pe scriitor ca fiind prizonier al unei vieți limitate și, de asemenea, contribuie, ca o compensație, o relatare personală a lui Melville – omul liber.

Capitolul II, Melville și povara Balenei Albe (Chapter Two: Melville and the Burden of the White Whale) abordează încărcătura metaforică a romanului, pornind de la premiza că eposul conștiinței neliniștite a Americii este o alegorie menită să prezinte calea către obținerea înțelepciunii prin suferință – povestea luptei lui Melville cu arta și viața. Numit de Cesare Pavese, traducătorul italian al lui Melville, „acel poem al vieții sălbatice”, *Moby-Dick* a declanșat numeroase aprecieri critice, și menționăm aici opiniile exprimate de Lewis Mumford, D.H. Lawrence, sau Lawrence Thompson (cu afirmația lui surprinzătoare că romanul l-a eliberat pe Melville de dogmele religiei creștine și tirania lui Dumnezeu). Este un roman care trebuie citit ca un întreg, în pofida caracterului neregulat al componentelor sale. Unitatea sa este realizată de diversitatea mijloacelor și chiar a genurilor – poezie, reportaj, comunicare științifică, proză realistă, dramaturgie elizabetană, etc. am dedicat un spațiu amplu relației strânse dintre Melville și Hawthorne, corespondenței dintre aceștia, și influenței decisive a lui Hawthorne asupra scrierii lui *Moby-Dick*, conducând la hotărârea lui Melville de a-și modifica radical viziunea asupra balenei albe din roman. Povestirea, inițial concepută ca un amestec între romanul romantic și tragedia shakespeariană, a fost schimbată în așa fel încât Balena Albă a dobândit un rol central în narațiune, iar natura demonică a lui Ahab a fost în accentuată și mai mult.

În sfârșit, romanul a fost transformat într-o alegorie a luptei omului împotriva răului din lume întruchipat de Balena Albă, iar Ahab a devenit un erou romantic pe linia stabilită de Milton și Shelley: Ahab este un Prometeu modern, în luptă cu răutatea balenei, și victimă a propriei pasiuni. Viziunea apocaliptică a lui Melville este explicată ca o reacție împotriva ignoranței transcendentaliste a răului, răul care subminează societatea americană din interior. Melville subliniază prezența răului în univers și modifică dramatic dogmele transcendentaliste privind lupta dintre bine și rău. Menționăm influența dominantă a lui Shakespeare (așa cum a demonstrat Charles Olson), dar și a antichității și a Renașterii europene (după Newton Arvin). De asemenea, la fel de importante sunt influențele lecturilor lui Melville din Sir Thomas Browne, filosoful francez Pierre Bayle, Biblia și mitologiile egiptene și hinduse.

PARTEA A DOUA: Între Ishmael și Ismail – Moby-Dick și metanarațiunea Islamului (PART TWO: Between Ishmael and Ismail: “Moby-Dick” and the Metanarrative of Islam) reprezintă componenta analitică a discursului critic și, considerând poziția centrală a personajului Ishmael –

alpha și omega, începutul și sfârșitul romanului lui Melville – stabilește o conexiune dintre originalul lui Melville și prima redare în limba arabă a romanului realizată Ihsân 'Abbās, pe fundalul teoretic al principiilor teoriei cititorului model formulate de Umberto Eco și presupunerea că distanțarea temporală istorică dintre traducător și autor poate fi depășită numai prin fuziunea orizonturilor. Am încercat să demonstrăm modul în care traducerea arabă a romanului *Moby-Dick* reflectă logica metanarațiunii Islamului în lumina unui studiu comparativ al potențialului interpretativ al romanului bazat pe juxtapunerea prejudiciilor hermeneutice care subliniază interpretările occidentale majore și acelea care determină fuziunea orizonturilor cititorii textului arab și a personalității textuale (*self-in-the-text*) a lui Ihsân 'Abbās în temenii disparității dintre înțelegerea cititorilor model musulmani și creștini a simbolurilor și personajelor melvilliene de o importanță centrală atât în Biblie cât și în Coran.

Capitolul III, *Melville între lumi* (Chapter Three: *Melville Between Worlds*) este mai ales introductiv și pornește de la premiza că limba, în fiecare stadiu al dezvoltării, reflectă principiile stadiului analog al dezvoltării metanarațiunilor dominante ale unei culturi date. În aceste condiții, limba este atât mediul cât și produsul acesteia. Am urmat mai multe direcții de cercetare: descoperirea unui „Melville arab”, relația dintre traducere și conceptul „fuziunii orizonturilor interpretative”, sensul unor concepte ca „orizont de interpretare”, „cititor model”, relația dintre cititorul model și intertextualitate, și între intertextualitate și cititorul empiric. La acestea de adaugă relația dintre traducere și conceptul fuziunii orizonturilor interpretative, sensul conceptelor de orizont de interpretare și cititor model, o considerare a traducătorului în calitate de cititor empiric și a creatorului drept cititor model, precum și o estimare a versiunii arabe a romanului *Moby-Dick* și logica metanarațiunii religiei islamice. Ne-am bazat pe contribuțiile unor filozofi ai culturii de prestigiu, ca Paul Ricoeur, Hans-Georg Gadamer, Umberto Eco and Julia Kristeva.

Analizăm încercările scriitorului de a comunica inefabilul, care în cele din urmă se traduce într-o limbă care devine mediul unei metanarațiuni temporal și spațial foarte îndepărtată de cea a lui Melville. Suntem preocupați de modul în care traducerea arabă a lui *Moby-Dick* transformă romanul lui Melville într-o narațiune tematic diferită, al cărei potențial hermeneutic diferă de original. În privința cadrului de gândire arab și islamic, în lumea arabă traducerea continuă să fie

privită ca un mod de comunicare inter-lingvistică și inter-culturală în practica zilnică deoarece, datorită importanței culturale a Coranului drept cadrul de referință pentru evaluarea de către majoritatea, dacă nu a tuturor, activităților vieții, în sistemul arab de valori traducerea în general nu este de încredere: singurul text „adevărat” este originalul „nealterat”. Prin juxtapunerea celor două texte, originalul în limba engleză și traducerea în arabă a romanului realizată de Iḥsān 'Abbās, am încercat mai întâi să determinăm diferența în „orizonturile interpretative” împărtășite de traducătorii occidentali ai lui Melville și de traducătorul lui arab, apoi, baza rezultatului unei asemenea comparații, am distins caracteristicile dominante ale „cititorilor model” înscrise în fiecare dintre texte și, în cele din urmă, am demonstrat cum *Moby-Dick*-ul lui Abbas se încadrează în logica metanarrativei islamocentrice arabe, aruncând astfel lumină asupra modului în care cititorul arab empiric ar putea înțelege potențial căutarea originilor credinței de către Melville.

Capitolul IV, „Cititorul model” și originalul „Moby-Dick” (Chapter Four: The “Model Reader” and the Original “Moby-Dick”) situează romanului lui Melville în contextul general al operei lui pe care o analizează așa cum a fost văzută de biografii lui, direcțiile recente în domeniul studiilor melvilliene, tematica operei lui Melville, relația dintre Melville și religie, opiniile cercetătorilor occidentali, referințele la Islam, căutarea credinței de către Melville așa cum se poate vedea în *Moby-Dick*, și interpretarea romanului în lumina teoriei lui Umberto Eco despre cititorul model. Este o introducere necesară a romanului, subliniind caracterul său neclasificabil, și ambiția lui Melville de a-l transforma într-o „lucrare totală” aidoma catedralei neterminate din Köln. În ceea ce privește soarta romanului și autorul acestuia, am menționat opiniile unui număr de biografi care au pus la îndoială motivele pentru care era posibil ca un scriitor de valoarea lui Melville să fi fost ignorat atât de mult în propria sa țară. Am considerat comentariile unor biografi și exegeți ai lui Melville – Harry Levin, Laurie Robertson-Lorant și Perry Miller – care au subliniat faptul că Melville a stăpânit o varietate uluitoare de genuri și stiluri literare pe care le-a folosit în romanele sale. Pe de altă parte, toate abordările moderne ale literaturii până în prezent au găsit elemente în *Moby-Dick* care au corespuns discursului lor critic: feminism și studii de gen, critică literară ideologică și neo-istorism, critici psihanalitice și studii homosexuale, iar lista poate continua.

Melville a pus sub semnul întrebării ceea ce este viciat în această lume: închinarea la lumea materială nu va permite domnia spiritului, atunci când această dorință de supunere totală a naturii merge mână în mână cu o supunere nu mai puțin completă în fața naturii, natura din sine. El a explorat limitele doctrinei calviniste privind depravarea înnașcută a omenirii, puterea liberului arbitru, principiul determinismului și limitele cunoașterii și auto-cunoașterii. Consemnăm pozițiile lui T. Walter Herbert, Jr., Cyrus Patell, Lawrance Thompson, și Dorothee Metlisky Finkelstein. Brian Yothers concluzionează că Melville „abordează probleme religioase cu un ochi analitic ireversibil și probleme filosofice cu o intensitate emoțională și etică adesea asociate cu credința religioasă.” Printre recenziții lui Melville am consultat volumele lui E.M. Forster, Harold Bloom, R.W.B. Lewis și D.H. Lawrence. În ceea ce privește importanța religioasă a romanului, Lawrence Thompson și, de asemenea, Sullivan și Hall sunt de acord că *Moby-Dick* este o expresie a luptei lui Melville cu Dumnezeu, o metaforă a luptei omului împotriva divinului.

Referințele la Islam în roman nu sunt numeroase, și găsim aluzii în numele Ishmael, sau în titlul Cap. XVII, „Ramadan”; există o referire la Profetul Mohammed în Cap. CIV, „Balena fosilă”, și multe alte referiri care pot fi luate în considerație numai în relație cu Orientalismul. Îl mai întâlnim și pe „Fedallah, cel cu părul în turban” (the hair-turbaned Fedallah) a cărui natură controversată și prezență în roman a trezit interesul unor critici, cum ar fi Timothy Marr, A. Clare Brandabur, Etsuko Taketani, și Brian Yothers.

Demonstrăm, în final, că romanul *Moby-Dick* este un exemplu de proză reflexivă, unde evenimentele relatate sunt adesea ideatice și au o importantă încărcătură simbolică. Se poate spune și mai mult despre scriitorul Melville la sfârșitul anilor 1850: pentru el, în acest moment, romanul are scopul unei revelații – apare ca literatură experimentală, căutarea și arta de a spune adevărul – Melville nu abordează nimic mai puțin decât problematica universului – dar, deasemenea și mai presus de toate, romanul este scris cu toată forța și în limitele incantatorii ale limbii.

Capitolul V, *Către cititorul model și un Moby-Dick arab* (Chapter Five: *Towards the Model Reader and the Arab Moby-Dick*) este o analiză aprofundată a primei traduceri arabe a romanului *Moby-Dick* și acoperă o serie de aspecte semnificative: Ihsān 'Abbās în calitate de cititor empiric

al romanului și custode al moștenirii și culturii arabe, dificultățile de „a traduce balena” – redarea textului în așa fel încât să-l facă acceptabil pentru cititorii arabi și rezolvarea problemelor legate de încărcătura religioasă a romanului. Menționăm câteva recenzii arabe ale primei ediții a *povestirii Mūbi Dīk*, descrisă fie ca „obtuză”, ori apreciată ca „frumoasă și plină de distincție”, în pofida punctelor slabe, cum ar fi anumite inadvertențe în capitolele referitoare la legislație, regulamente, religii, filozofie și științele naturii. Deasemenea, traducătorul a fost apreciat pentru capacitatea lui de a se scufunda adânc în profunzimea limbii arabe pentru a găsi un mare număr de cuvinte și expresii legate de navigație care sunt aproape absente din vorbirea de fiecare zi a arabilor obișnuiți. Pornind de la teoria lui Umberto Eco, după care scrisul este o activitate comunicativă iar cititorul este receptorul mesajului și co-participant la procesul generativ al unui text, concluzionăm că acest cititor al lui Eco interferează, într-o oarecare măsură, în creația în sine, în măsura în care ea elaborează sensuri urmând indicii înregistrate în text de către autorul ei. Ihsān 'Abbās s-a situat pe poziția de cititor empiric al romanului *Moby-Dick* a cărui proprie versiune, *Mūbi Dīk*, s-ar putea citi ca o elegie pentru ținuturile natale pierdute, cu referire și la personajul istoric 'Abbās-traducătorul care și-a părăsit el însuși țara îndreptându-se spre alte tărâmuri ale exilului. Realizarea lui este un transfer cultural, care supune inevitabil textul original unui proces de înstrăinare (*foreignizing*) și domesticire (*domestication*), rezultatul „propriei experiențe a traducătorului cu exilul și nomadismul,” demonstrând cu succes că limba arabă modernă este întru totul capabilă de a face față și celor mai dificile provocări de traducere și exprimare a celor mai complexe concepte și idei ale altor culturi.

'Abbās s-a confruntat cu o dublă provocare: (1) aceea de a traduce în limba arabă – o limbă cu un vocabular limitat în domeniul navigației maritime și vânătorii de balene, de a crea noi termeni prin adaptarea unor cuvinte deja existente în arabă, recurgând astfel la un proces de domesticire a vocabularului nautic și de specialitate utilizat de Melville; (2) găsirea unei modalități acceptabile pentru a lucra cu termenii proveniți din arabă (sau din religia islamică) folosiți de Melville, și cărora traducătorul trebuia să le redea forma originală – proces prin care aceste cuvinte își pierdeau savoarea orientală pe care o dobândiseră în *Moby-Dick*. 'Abbās a fost un traducător care a realizat o muncă de pionierat, dezvăluind capacitatea limbii arabe de a accepta adaptări în diferite feluri, tipare și forme, și de a fi încorporată în diferite imagini și corpusuri mulțumită uriașului potențial expresiv și a trăsăturilor structurale.

Ca exemplu, am ales să facem o analiză detaliată a celebrei propoziții cu care începe romanul – *Call me Ishmael* – și a primului paragraf care dezvăluie exemple de tipuri de strategii întârziate folosite de Ihsān 'Abbās pentru a traduce acest roman în arabă și modul în care acesta a reușit să înstrăineze (foreignize) strategiile prin manipularea și eliminarea acestora. Referitor la încărcătura religioasă a romanului, traducătorul s-a confruntat cu sarcina dificilă de a găsi termeni echivalenți acceptați și acceptabili pentru numele personajelor cu rezonanțe atât în tradiția iudeo-creștină cât și islamică: Ishmael / *Ism'āil*, Ahab / *Ākhāb*, Fedallah / *Faiḍ Allāh*, sau numele profeților biblici: Jonah / *Yūnus* (or *Yūnān*), Elijah / *Ilyās* (or *Īlyyā* [al-Mutanabbi]). Am urmărit prezența acestor personaje în Vechiul Testament și în Coran, identificând contexte pentru fiecare și subliniind soluțiile oferite de traducător într-un continuu proces de înstrăinare și domesticire care a ajutat la călătoria romanului lui Melville în lumea arabă.

Capitolul 6, *Moby-Dick* în lumina „epilogului”: *Job vs. Ayoub* (Chapter Six: *Moby-Dick* in *Light of the “Epilogue”: Job vs. Ayoub*) este o discuție despre „Epilog”, cel mai scurt și probabil unul dintre cele mai dificile capitole din roman datorită încărcăturii sale religioase și bogăției semnificațiilor care îl deschide la interpretări extinse. Acesta conține referințe directe la cartea biblică a lui Iov și dezbateră profundă despre credință și despre relația omului cu Dumnezeu. Versiunea arabă trimite către profetul Ayoub "cea mai bună creatură de pe pământ astăzi și un model excelent pentru închinătorii lui Allah", așa cum apare în tradiția coranică. Dar personajul principal continuă să fie Ishmael, în cea de-a treia dintre posturile sale din romanul lui Melville: fugar, iubitor de frumusețe naturală și martorul unui dezastru. Cuvintele cu care începe epilogul – „Si am scapat numai eu singur si am venit sa-ti dau de veste!” (Iov 1:15) dau tonul și stabilesc direcția dezbaterii asupra acestui text concentrat și consemnează metamorfoza lui Ishmael din martor în mesager. Astfel, Ismael este un artist tragic și ironic, care poate pune povestea în seama cititorului-ca-Iov, cititor care ar trebui să știe până acum că aspirațiile omului pentru cunoaștere aduc suferință și uimire.

Am considerat necesară o comparație între diferitele interpretări ale mesajului lui Iov de către cititorii creștini și musulmani ai romanului, subliniind că pariul biblic dintre Dumnezeu și Satan este absent din Coran. Astfel de interpretări evidențiază semnificația romanului în termenii credinței „textuale” sau „suspendarea necredinței” în narațiune (și filosofic, de asemenea în

metanarațiune), care justifică supraviețuirea lui Ishmael / Ismail ca mesager care supraviețuiește doar pentru a ne spune povestea.

Am considerat că este important să adăugăm o descriere detaliată a posibilei reacții a unui potențial cititor arab la redarea romanului de către Ihsān 'Abbās, subliniind acele elemente care ar putea afecta interesul unui astfel de cititor: titlul romanului, intriga, numele personajelor, referințele Coranice. Cititorul arab poate relaționa povestea lui Mūbi Dīk cu povestea lui Jonah / Yūnān și, prin urmare, cu soarta popoarelor arabe care se aflau sub greutatea unei conduceri autocrați și credeau că vor pieri cu liderii lor dacă nu-i împiedică pe asupritori să persiste în tiranie și nedreptate. Cititorul arab vede că această navă poartă diferite tipuri de oameni, de origini, religii și rase diferite, iar prietenia dintre ei reprezintă toleranță religioasă și existență sub umbrela omeniei și că viața noastră în această lume este ca o navă cu care călătorim cu toții...

Izbăvirea providențială a lui Ishmael din naufragiu dobândește conotații biblice de cea mai profundă semnificație. Ishmael este în același timp Iona și Iov: el este supus mai multor încercări diferite de Dumnezeu și, în cele din urmă, la fel ca Iov, el este salvat. Baletna albă fantasmagorică al lui Ahab îl înghite pe Jonah / Ishmael iar Jonah este înghițit de o balenă și – la fel ca Ishmael din Geneză – este aruncat pe țărâm într-un peisaj necunoscut și este susținut numai de Providență.

Concluzii, Ihsān 'Abbās, Moby-Dick și metanarațiunea Islamului (CONCLUSIONS: Ihsān 'Abbās's Moby-Dick and the Metanarrative of Islam rezumă demonstrarea poziției traducătorului unei opere literare ca cititor empiric al acestei lucrări anume – în condițiile în care traducătorul este condiționat în cele din urmă de metanarațiunea culturii sale și depinde de nivelul său de educație care îi permite sau nu să se ocupe de aluziile intertextuale textelor create în cultura sursă a operei literare – în acest caz, americană – pe care o traduce. De asemenea, este semnificativ modul în care deciziile traducătorului cu privire la logica acelei narațiuni, bazate pe definirea temei sale, creează eventual o traducere – un text cu totul nou – al cărui cititor model va fi diferit de cititorul model al textului original. Pe de altă parte, am combinat constatările predecesorilor noștri în domeniu cu perspectiva noastră, influențată de cultura predominant islamică arabă, pentru a face acest model deosebit de util pentru studiul nostru. Fără a-i desconsidera pe *ceilalți*,

am acordat o atenție deosebită cunoașterii pe care „citorul model” trebuie să o aibă despre religiile occidentale și „alții” și ce elemente ale religiilor anterioare s-au dovedit a fi nefamiliare cititorilor occidentali; subliniind posibilele erori în interpretarea importanței referințelor la Islam, demonstrând astfel că și cercetătorii occidentali sunt „citori empirici”, departe de „citorii model”.

CONCLUZII GENERALE, *Voyajul lui Ishmael – voiajul nostru* (General Conclusions; *Ishmael's voyage – our voyage*) face legătura dintre căutarea identității de către Melville/Ishmael și educația calvinistă a scriitorului, excepționalismul american și transcendentalismul, și realizarea culturală a lui Ihsān Abbās, autorul primei traduceri a romanului lui Melville în arabă și justifică insistența noastră asupra particularităților originalului, pe care traducătorul le-a abordat printr-un proces continuu de străinizare și domesticire. Este o abordare a originalului Melvillian care a permis traducătorului arab să se apropie cât mai mult de text, bazându-se, în mare măsură, pe capacitatea lui de a-și folosi propria subiectivitate pentru a cerceta mai bine textul și pentru a se transpune în perspectiva presupușilor lui cititori.